

VINCZE ENIKŐ
REKTORJELÖLT PROGRAMJA

„Változásmenedzsment a minőségi *uni(multi)versitas* mint közjó érdekében”

2012.02.01.

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj

Jelen programmal a Babeş-Bolyai Tudományegyetem rektori tisztségének betöltésére jelentkezem.

TARTALOM

ELŐLJÁRÓBAN: SZAKMAI ÉRVEK A PÁLYÁZAT MELLETT

I. MINŐSÉGI *UNI(MULTI)VERSITAS* ÉS “PÉNZÜGYI HATÉKONYSÁG”

Egyetemi program-modellek

A *multiversitas* és az “500-as top” kihívása

Romániai minősítések és az új egyetem-finanszírozási rendszer

Túl a pénzügyi megfontolásokon: a *multiversitas* proaktív polgárai

II. AZ EGYETEM TÁRSADALMI KÜLDETÉSE: AZ EGYETEM MINT KÖZJÓ

Mit jelent az egyetem, mint a közjó?

Kritikai gondolkodás és az emberi jogok érvényesítése

Az életminőség javítása

Explicit akadémiai, de nem pártalapú politika

III. VÁLTOZÁSMENEDZSMENT A DEMOKRATIKUS VEZETÉSÉRT

Szervezési szempontok

(a) Az egyetem vezetése az új oktatási törvény szellemében

(b) A rektor és szenátus közötti „menedzsment szerződés”

(c) A BBTE politikáinak kidolgozása

Elvi megfontolások

(a) A rektor - végrehajtó tényező az egyetem mint egész szolgálatában

(b) Új társadalmi szerződés a BBTE-n

UTÓSZÓ: SZEMÉLYES ÉS SZAKMAI ÉRVEK A PÁLYÁZAT MELLETT

Rövid szakmai önéletrajz

Az esélyegyenlőséget támogató intézkedések

ELŐJÁRÓBAN: SZAKMAI ÉRVEK A PÁLYÁZAT MELLETT

Egy intézmény életében a választások elsősorban kiváló alkalmat jelentenek, hogy szabadon megvitassuk az illető intézmény fejlődését célzó elképzeléseket és stratégiákat. Amikor a Babeş-Bolyai Tudományegyetem rektori tisztségének betöltésére jelentkezem, ehhez a folyamathoz kívánok hozzájárulni a) egy innovatív, globális nézőpont megfogalmazásával, b) az azonnali, helyi szintű kihívások azonosításával és c) ezeket kezelni hivatott stratégiai javaslatok megfogalmazásával.

Az egyetemek jellegéről és szerepéről folytatott globális viták nem korlátozódnak a versenyképesség, a kiválóság, az állami finanszírozás vagy a felsőoktatási intézmények minősítésének technikai jellegű tárgyalására, hanem az egyes kérdéseket az egyetem mint oktatási és kutatási intézmény tágabb társadalmi funkciója felől közelítik meg.¹ A hazai, szélsőségesen technicizált viták, melyek gyakran a pénzügyi nyereségességre vagy legalábbis fenntarthatóságra, illetve a politikummal szembeni semlegességre és távolságtartásra hivatkozva folytak, elterelték a figyelmet azokról az alapvető értékválasztásokról, amelyek az egyetem szerepét a XXI. századi, európai Romániában meghatározzák. Bárhogy is neveznénk azt az írásművet, amellyel a *homo academicus* elindul egy vezető pozíció betöltéséért folyó versenyen (menedzsment-terv, oktatásfilozófia, egyetem-politika, intézményes éthosz), mindenképpen egy olyan történelmi vitában kell pozicionálnia magát, amely a felsőoktatás mibenléte, természete és céljai, az oktatási/tanulási és kutatási tevékenységek prioritásai, a folytatásukhoz szükséges feltételek, az intézmény és tagjai felelőssége, illetve a szélesebb társadalomhoz való viszonya

¹ Az ACADEME: Journal of Leadership and Management in Higher Education című folyóirat 2009 szeptemberi száma arra hívta fel a figyelmet, hogy az egyetemi oktatás előtt álló legnagyobb kihívás ma a változás menedzsmentje. A folyóiratot az International Association of University Presidents adja ki, mely céljait a "béke, jólét, biztonság az oktatáson keresztül" fogalmakban határozza meg. A lapszám témája, de a szervezet célkitűzései is arra hívják fel a figyelmet, hogy egyrészt az egyetem mint intézmény, valamint annak főbb szereplői konkrét történelmi-társadalmi kontextusok termékei, ezek befolyása alatt állnak, másrészt munkájukkal (azaz a tudás termelésével és értékesítésével) az emberiség alapvető értékválasztásait kell szolgálniuk.

körül forog.² Programomban ezért olyan fejlesztési stratégiát fogalmazok meg, amely szélesebb horizontból tekint a köz tulajdonát képező egyetem jelenére és jövőjére.

Egyetérthetünk vele vagy sem, de a Babeş-Bolyai Tudományegyetem vezetését részben az új oktatási törvény előírásai szerint kell újragondolnunk. Fel kell készülnünk a törvényből adódó változások kezelésére, és megoldásokat kell találnunk azokra a helyzetekre, amelyek alkalmazásából kifolyólag helyi szinten előállnak. Ugyanakkor részt kell vennünk a törvény alkalmazási módszertanairól szóló országos vitákban is, hogy a „pénzügyi menedzsment és vezetés hatékonyságának elve” (118. cikkely) ne akadályozhassa az egyetem missziójának megvalósítását, „a tudás termelését és átadását a társadalomnak” (117. cikkely). Az oktatáspolitikák országos kontextusában, egyetemi autonómiája alapján, a BBTE közösségének konszenzusra kell jutnia az „oktatási és kutatási folyamat pénzügyi hatékonyságának mérése” kérdésében. Ugyanolyan fontos azonban, hogy ez a közösség saját termékét (a tudást) továbbra se áruként határozza meg, melynek értéke egyszerűen kiszámítható lenne a befektetett költségek és az eredmények összevetésével. A fenti megfontolások alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az új rektor programjának e két problémaegyüttesre kell stratégiákat javasolnia (ezt teszem programom I. és II. részében), miközben fel kell vázolnia koncepcióját a döntéshozatali folyamatok összehangolásáról, a jelenlegi változások egyáltalán nem könnyű idején (III. rész).

Programom ezért, a jelöltségem melletti szakmai és személyi érvek keretébe helyezve, három fő gondolatra és felhívásra épül:

- I. Egyetemünk szakmai sokszínűségére való tekintettel javaslom, hogy a „magasszintű kutatási és oktatási intézmény”-ként elismert BBTE-t olyan olyan **minőségi multiversitasként**³ fejlesszük tovább, amelyben keresztirányú célkitűzésként „az oktatás és kutatás elválaszthatatlan a társadalom egészének szolgálatától és a folyamatosan változó igények kiszolgálásától.”⁴
- II. Elismerve az egyetem társadalmi küldetésének fontosságát javaslom, hogy – a szakterületeinkre jellemző oktatási/tanulási és kutatási tevékenységek minőségét

² L. pl. A University of Chicago volt elnöke, Hanna Holborn Gray előadását az *On the Role of higher Education* előadás-sorozat keretében, Lecture Center for Studies of Higher Education, UC Berkeley, 2010.

³ A *multiversity* kifejezést az University of California elnöke, Clark Kerr 1963-as előadássorozata, *The Uses of the University* honosította meg.

⁴ A *Magna Charta of the European Universities* (Bologna, 1988) elveinek megfelelően.

biztosító egyetemi autonómia és szabadság érvényesítése mellett – fogadjuk el **a az egyetem mint közjó modelljét.**⁵

- III.** A visszatérő és mélyreható (gazdasági, társadalmi, jogi, politikai) változások idején javaslom, hogy fogadjunk el **egy olyan változásmenedzsmentet, amelyben az egyetem jó működéséhez szükséges egyensúlyt a demokratikus vezetés biztosítja.**

I. MINŐSÉGI UNI(MULTI)VERSITAS ÉS “PÉNZÜGYI HATÉKONYSÁG”

Egyetemi program-modellek

1989 decemberét a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen a szakmai újjászületés és újjászervezés nehéz időszaka követte: újra megjelenhettek a társadalomtudományok, amelyeket a nyolcvanas évek román nemzeti-kommunista rendszere „burzsoá tudományokként” kizárt az egyetemi közegből, a humán- és természettudományokat pedig új alapokra lehetett helyezni. Ezt az átalakulási folyamatot olyan emberek indították el, és sokáig irányították is, akik, természetesen különböző pozíciókban, az 1990 előtti politikai és egyetemi rendszer részei voltak. Jóhiszeműen azt gondolom, hogy az átalakulások elindítóit többnyire a tudományosság tekintélyének visszaszerzése motiválta. Az egyetemi világ (és nemcsak) várakozásai szerint ez a tudományosság volt hivatott leváltani a tudás politizálásának nemzeti-kommunista hagyományát. Szervezeti szempontból úgy tűnt, hogy a tudományok szigorú felosztása fejlődésük biztosítéka; mi több, kialakult egy olyan (először jórészt szakmai, de később, a neolibeális piacgazdaságra válaszként pénzügyi érdekektől is vezérelt) konszenzus, mely szerint a hagyományos tudományok / tudományágak mentén egymással versengő karokat kell létrehozni, illetve egy

⁵ Egy olyan egyetem eszménye, amelyben a tudósok csendben olvasnak és kutatnak, elsősorban tudományos termelésük mérésére és az egyetemi rangsorokban elfoglalt helyükre összpontosítva, vagy amelyben az oktatók és hallgatók (illetve az adminisztratív személyzet) az abszolút igazság keresésére szerveződő, harmonikus közösségekben egyesülnek (mentesen a környező közélet zajától), nem megvalósítható (és nem is kívánatos) egy olyan világban, amelyek nagy társadalmi egyenlőtlenségek és gazdasági válságok határoznak meg, illetve az utóbbiakat csökkenteni hivatott cselekvéseket megalapozó víziók, a társadalmi jólét előmozdításának keresése.

olyan illúzió, miszerint a szakmai meritokrácia (és a „piac”) megfelelőképpen újrarajzolják majd az egyetemi hierarchiákat.

Nem véletlen, hogy ma, 22 évnyi intézményi reform illetve az oktatás és kutatás terén kezdeményezett szakmai újítás után olyan egyetemvezetési javaslatok állnak előttünk, melyek (technicizált és tudományos nyelven) egy vállalkozó típusú humboldti, illetve (filozofikusabb nyelvezettel) a humanista szellemet jogaiba visszahelyező felsőoktatási intézményt ígérnek. Mindkét javaslattípus hivatkozik a „hagyományra” is, és talán ezáltal próbál mindenkinek a kedvében járni (hiszen jól tudjuk, hogy a „hagyomány” olyan konstrukció, amely megkönnyíti valamennyiünk számára, hogy a múltat jelen törekvéseink legitimálására használhassuk), ám a „hagyományra” való hivatkozás alkalmas lehet arra is, hogy felélessze a lokálpatriotizmus érzelmeit egy olyan kontextusban, amelyben a nemzetközi „Shanghai Top 500” program vált normává.

Mivel most nyílik alkalom arra, hogy megvitassuk arra az egyetemre vonatkozó ideálokat, utópiákat vagy realista elképzeléseket, ahol valamennyien dolgozni kívánunk, szeretnék a fenti opciók mellé egy újabbat javasolni, a minőségi *multiversitas* modelljét. Ez a modell egy, az egyetemen belüli szakmai törekvések sokszínűségére alapozó fejlesztési stratégiát jelent. A továbbiakban előbb felvázolom azokat a pénzügyi kihívásokat, amelyekre a *multiversitas* egyetemi közösségének, mint a változások egyik ágensének választ kell találnia. A program második részében pedig bemutatom elképzelésemet a *multiversitas* lehetséges keresztirányú céljáról, a társadalom egészének szolgálatáról, vagy, másként fogalmazva, az egyetem mint közjó meghatározásáról.

A multiversitas és az “500-as top” kihívása

A Babeş-Bolyai Tudományegyetemet széleskörű oktatási kínálat, valamint a hagyományos diszciplínák fragmentáltsága, de ugyanakkor professzionalizálódása is jellemzi. Utóbbiak nem egyszerűen eltérő kutatási paradigmákat testesítenek meg, hanem meghatározó elemük az oktatók és kutatók episztemológiai sokfélesége is (a pozitivizmustól a posztmodern különféle ágazataiig). A tudás egységes és egyetemes jellegének feltételezése helyett el kell ismernünk a (komplex társadalmi viszonyok termékeiként, azok metszéspontjain létrejövő)

részgazságok pluralizmusát. Ez nemcsak episztemológiai előfeltevésekkel és következményekkel jár, hanem objektív diszciplináris valóság is. Ezért kételkednünk kell egy olyan értékelési rendszer kívánatosságában, amely a szakmai tevékenységet egységesen mérné és osztályozná valamennyi, egyetemünkön művelt tudományterületen.

Egy ilyen rendszer, ahelyett, hogy a minőségi eredményekhez vezető szakmai versengést serkentené, és egyenlő esélyeket teremtené valamennyi tudományterület számára ahhoz, hogy sajátos értékeit fejlessze, haszontalan hierarchiakat hoz létre, amelyekben egyesek arroganciája (sőt meggazdagodása) mások frusztrációjából (és anyagi elszegényedéséből) is táplálkozik. Nem szabad megfélemlenünk David Ward figyelmeztetéséről sem: „egy *world class university* évi 1,3-2 milliárd USD éves finanszírozást igényel, egy, a világ első ötszáz egyeteme közé tartozó intézmény fenntartása pedig legkevesebb évi 300 millió eurót.”⁶ Milyen céljaink lehetnek tehát, és hova jutunk tulajdonképpen, ennek a törekvésnek a felvállalásával?

Természetes, hogy törekvéseinknek nem szabad „a falu határánál” megállniuk. De nem hiszem – míg Románia lakossága a szegénységre vonatkozó statisztikák legalján helyezkedik el, vagy ameddig az egyetem adjunktusait 400 euró körüli összeggel javadalmazza, miközben minden idejüket felörlő órateherrel és diáklétszámmal fojtogatja őket –, hogy a világ első 500 egyetemének vágyott klubjához való csatlakozás ebben az évben reális elvárás lehetne.

Romániai minősítések és az új egyetemfinanszírozási rendszer

Azt javasolom, hogy a fenti terveket és célokat ne tekintsük maguktól értetődőnek, és engedjünk teret további vitáknak a vállalt célkitűzésekről és megvalósításuk módozatairól.

Közben figyeljünk a Romániában érvényes minősítési rendszerekre is, és képviseljük minél jobban érdekeinket az **új költségvetési elosztás korrigálása és alkalmazása** során (amely a diákok után járó „fejpénz” elvét kiegészíti a tudományos kutatás eredményeinek figyelembe vételével.) Ebben a tekintetben egyetem-szinten pozitív választ kell adnunk Simion Şimon professzor 2012 januári *Nyílt levelére a kiemelkedő kutatások elősegítésének konkrét lépéseiről*, amely, a Bio-Nano-Tudományok Interdiszciplináris Kutatóintézetének Tudományos Tanácsa

⁶ Idézi Andrei Marga rektor ezelőtt egy évvel, *Calitate şi excelenţă. Strategia Universităţii Babeş-Bolyai pentru excelenţă* című előadásában.

nevében kéri, hogy “szüntessék meg azoknak az oktatóknak a javadalmazásbeli diszkriminációját, akik karukon jelentős mértékben hozzájárultak az egyetem magas szintű kutató és oktató intézményként való minősítéséhez, azon elv bevezetésével, miszerint a javadalmazás nemcsak az oktatói munka mennyiségének és minőségének, hanem a kvalitatív mutatókhoz való hozzájárulásnak a függvénye is.”

Továbbá sürgősen ki kell alakítanunk **az állami költségvetésen kívüli források kezelésének új rendszerét**. Ennek során alapoznunk kell azokra a következtetésekre, amelyek a BBTE régi vezetése által benyújtandó, a költségvetési és egyéb forrásokkal, az országos és nemzetközi programokból visszatartott összegekkel, a tandíjakkal, adományokkal, bérleményekkel stb. való gazdálkodásra vonatkozó jelentésből adódnak majd. Az új rendszernek átláthatónak és igazságosnak kell lennie, de tartalmaznia kell a pénzügyi újraelosztás mechanizmusait is. Ami az országos, európai stb. projektek kezelését illeti, az egyetemnek tiszteletben kell tartania és támogatnia kell a kutatócsoportok és programvezetők autonómiáját, hogy semmilyen más vezető testület ne avatkozhasson be a csapat összeállításába vagy a források felhasználásába.

És nem utolsósorban közös döntést kell majd hoznunk azokról a **pénzügyi és szervezeti stratégiákról, amelyek az újonnan létrejött intézetek autonómiájának következményeit hivatottak kezelni**. Ezeket a mechanizmusokat nem a rektornak kell előírnia. Ám amennyiben engem választanak a tisztség betöltésére, ebben a kérdésben is a programomban lefektetett eszmét fogom képviselni, miszerint a gazdasági hatékonyság elvét ki kell egészítenünk a szolidaritás és társadalmi kohézió elvével. Ezt a törekvést természetesen különböző szinten megvalósítandó operacionális lépések sorára kell majd lefordítani, amelyet a végrehajtó vezetésnek nagy gonddal és hozzáértéssel, az egyetem szenátusával szorosan együttműködve kell összehangolnia. Olyan intézkedésre gondolok például, mint egy közös pénzügyi alap létrehozása a BBTE költségvetésen kívüli forrásaiból, mely felhasználható lehetne az újraelosztásra, természetesen egy konszenzuális, átlátható és igazságos felhasználási mechanizmus révén; vagy mint például az intézetek közötti együttműködések támogatása és a több karon fellelhető emberi erőforrások hatékony felhasználása egyes szakok kiszolgálása érdekében; vagy akár, szükség esetén, a meglevő intézetek újrapozicionálása. Rektorként

szakmai vitákat fogok kezdeményezni és irányítani ezekről a kérdésekről, valamennyi intézet (*departament*) bevonásával.

A közös kezdeményesések mellett azonban természetesen az intézeteknek saját hatékonysági tervet kell kidolgozniuk és életbe léptetniük. Oktatási céljaik függvényében például újra kell gondolniuk a tanrendjeiket az átfedések elkerülése és/ vagy közös tantárgycsomagok létrehozása végett; és kutatásaikra költségvetésen kívüli forrásokat kell megpályázniuk. Csak ily módon, az egyetemi és intézeti szintű stratégiák összehangolásával kerülhetjük el azokat a helyzeteket, amelyben, az új oktatási törvény előírásai szerint, az egyetem szenátusa, a rektor javaslatára, kénytelen elrendelni az „alulteljesítő” intézetek újjászervezését vagy megszüntetését; vagy amelyben az „Oktatási, Kutatási, Ifjúsági és Sportminisztérium visszahívhatja a rektort tisztségéből, amennyiben a BBTE-n nem biztosított a hatékony menedzsment illetve a források hatékony felhasználása”; vagy, még súlyosabb esetben, „csökkentheti, illetve ideiglenesen vagy véglegesen felfüggesztheti a költségvetési forrásokhoz való hozzáférést, vagy egyenesen az intézmény újjászervezésére vagy felszámolására vonatkozó törvényjavaslat benyújtását kezdeményezheti a kormánynál.”

Túl a pénzügyi megfontolásokon: a multiversitas proaktív polgárai

Sajnos olyan idöket élünk, amikor a gazdasági válság, illetve a válság kezelésének dominánsan neoliberais politikái kontextusában az egyetemről folytatott párbeszéd a felsőoktatás költségeiről és pénzügyi hatékonyságáról, vagy a gazdasági utilitarizmusról és pragmatizmusról folyó eszmecserevé válik. Ilyen körülmények között számos egyetemi oktató és kutató vár, teljes joggal, egy menedzseri szemléletű rektorjelölt-programot, amely az intézményes fejlődés kérdéseit gazdasági számításokra szűkíti, mintha ez megoldaná az egyetem jelenlegi válságát (vagy a társadalomét, amelynek terméke, és amelyet a maga során újratermel).

Hajlok rá azonban, hogy amikor a BBTE egyetemi közössége úgy döntött, hogy a rektort általános szavazással választja meg (és nem egy „szakértői csoport” nevezi ki), közvetve azt a kívánságát is kifejezésre juttatta, hogy a menedzseri szemlélet szemfényvesztő ígéretei dacára se mondjon le jogáról, hogy olyan elképzeléseket is megfogalmazzon, amelyeket egyesek utópisztikusnak tekintenek. Erre a kívánságra válaszolva beszélek a következő fejezetben az

egyetemről mint közjóról, azaz mint olyan intézményről, amely, egyetemi autonómiájának és szabadságának megőrzésével, éthoszáat a társadalom egészének szolgálatában találja meg (azaz a társadalmi igazságossághoz, jóléthez és békéhez, illetve az általános életminőség javításához is hozzá kíván járulni.) Ami a kritikai gondolkodás alkalmazásának kívánalmát illeti az első fejezetben tárgyaltak vonatkozásában: kollegiális felhívást intézek mindenkihez, hogy saját megközelítésmódja alapján, az egyetempolitikai párbeszéd keretében, mérlegelje a gazdasági megfontolások elsőbbségét az oktatás és kutatás kérdéseiben, és vegyen részt egy olyan tágabb vitában, amely ezen területek pénzügyi hatékonyságának mérhetőségéről szól. Mivel mérjük hát „hatákonyságunkat”? A programok által vonzott diákok létszámával? Az ISI-s publikációk listájával? A munkaerő-piacon sikeresen elhelyezkedő végzettek számával? Vagy emberi életet mentő újításokkal? Vagy a rasszizmust és szegénységet felszámoló programokkal? Természetesen nem kell feladnunk a pénzügyi hatékonyságra való törekvésünket, azt, hogy minél több diákunk legyen, hogy minél többen találjanak munkahelyet, hogy nemzetközileg elismert tanulmányokat írjunk; de ne feledjük el, bármilyen területen dolgozzunk is, hogyan fordíthatjuk a (gazdasági) növekedést (társadalmi) jólétté.

II. AZ EGYETEM TÁRSADALMI KÜLDETÉSE:

AZ EGYETEM MINT KÖZJÓ

Az, hogy egyetemünk explicit módon felvállalja társadalmi funkcióját vagy a közjó részeként határozza meg magát, a mi társadalmi-politikai kontextusunkban egy **új társadalmi szerződést** jelent, amelyben mindkét félnek (újra) meg kell tanulnia, mit adhatnak egymásnak, és mit várhatnak el egymástól.

Mit jelent az egyetem mint közjó?

Az egyetem mint közjó a társadalmi helyzetre, nemre, nemzetiségre, vallásra vagy szexuális irányultágra való tekintet nélküli **hozzáférhetőséget** jelent egy felsőfokú társadalmi

intézményhez. Az iskoláztatás magas költségei, különösen azokban az országokban, ahol az állami egyetemeket félig vagy teljesen privatizálták, olyan akadályt jelentenek, amelynek következtében a közoktatás már nem jog, hanem kiváltság. A minőségi középiskolai oktatáshoz való hozzáférés mikéntje szintén akadályokat gördít az egyetemi karrier útjába, különösen a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esetében. Az etnikai, nemi vagy szexuális orientáció alapú hovatartozásról alkotott előítéletek mind önmagukban, mind az általuk előidézett anyagi következmények miatt szintén a valódi esélyegyenlőség ellen működnek. Az egyetem, mint közjó továbbá **a fenntartásához szükséges közpénz felelős kezelését feltételezi**, de azt is jelenti, hogy **az oktatók és kutatók kritikailag kezelik azt az állami rendet, amely – áthágva társadalmi és gazdasági jogait – a közszféra privatizációját szorgalmazza.**

Az egyetem mint közjó azonban nem csupán a fent említett aspektusokból áll. Hanem a **tudás termelésének és társadalom felé való közvetítésének bizonyos gyakorlatát**, valamint a társadalomról, önmagáról, illetve a kettő viszonyáról való gondolkodás sajátos módját is jelenti. Az egyetem mint közjó **nem elitista**, pontosabban a társadalommal szemben nem elitista magatartású, miközben természetesen egy akadémiai elithez is tartozhat. Ebben az értelemben az egyetem nem a társadalom „kulturalizációját” vagy „civilizálását” célozza meg, hanem sokkal inkább ennek **demokratizálódási tényezője, a társadalmi viták és a kritikus civil szellemiség tere, vagy a résztvevő állampolgárság modellje.**

Az egyetem mint közjó **olyan megismerést promovál, amely felel a széles társadalom (és nem csak az elit, vagy a kiváltságos csoportok) problémáira**, valamint nyilvánosságot és elismerést biztosít annak a tudásnak, amely **termékeit közjóként értékesíti**. Természetesen, amikor azt javasolom, hogy úgy gondoljunk erre a társadalmi küldetésre, mint a tudományterületek határain átívelő, tágabb horizontú célra, korántsem akarom a különböző területek szakértőit kutatási irányok felé irányítani, és nem döntök az alapkutatás és az alkalmazott kutatás és/vagy a résztvevő akciókutatás (*action research*) közötti egyensúlyról, amit mindenki magának határoz meg. Kijelenthetem viszont, hogy keresni fogom azokat az eszközöket, amelyek révén az egyetem működésbe léptetheti az olyan programokat, amelyek a tudás termelése mellett a fent említett eszméket is követik. Például az akadémiai előlépéshez szükséges szakfolyóiratokban történő publikációk **mellett** az oktatók és kutatók munkájának értékelésébe bevezethető lenne a közösség szolgálatának kritériuma is vagy az *outreach*, amely

pénzügyi terminusokban gondolkodva nem feltétlenül „hatékony”, de társadalmi vonatkozásban mindenképpen hasznos. A BBTE-n is jelenlévő természet-, társadalom- és bölcsészettudományok mind hatalmas potenciált jelentenek ebből a szempontból.

Az egyetem mint közjó a **működésének otthont adó város mindennapjainak életébe illeszkedik bele**. Nem „város a városban”, és nem korlátozódik csupán a diákjainak nyújtott akadémiai szolgálatokra vagy a laboratóriumokban folytatott tudományos termelésre. Az elmúlt két évtized befektetéseinek köszönhetően a BBTE ma jelentős ingatlanokat (épületeket, parkokat, egyebeket) birtokol, amelyek teret adhatnak például a **kortárs művészetek, különösen az alternatív kulturális események számára is**. Ennek a potenciálnak nem feltétlenül, vagy nem mindig kell anyagi haszonnal együtt járnia. Az egyetem tulajdonai végülis **köztulajdonok** (mivel ez nem egy magánintézmény), az új vezetőségnek pedig meg kell találnia a felhasználási módok közötti egyensúlyt. Ez egészen bizonyosan más üzenetet továbbítana a város felé az egyetem közéleti szerepvállalásáról, mint amit korábban továbbított, például a kolozsvári Filharmónia és az egyetem sajnálatos konfliktusával. Az egyetem tágabb kontextushoz való tartozása azt is jelenti, hogy a kutatók szakértelemükkel támogatják a közigaztást, a diákoknak pedig alkalmuk van szakmai gyakorlatot folytatni a helyi gazdasági, kulturális és társadalmi egységekben.

Röviden, az egyetem társadalmi küldetésének vonatkozásában – az egyetemi autonómia és a szabadság keretei között – **a kritikai gondolkodás és cselekvés éthoszának a felvállalását** ajánlom. Ennek **a pluralizmust, az egyenlőséget, méltányosságot és a társadalmi igazságosságot, de persze az emberi élet minőségének javítását is kell szolgálnia**. Ezek azok **az elvek, amelyek irányíthatnak bennünket mind az egyetem mint közjó kezelésében, mind pedig egy új szakértői nemzedék kinevelésében, akik a maguk során képesek lesznek majd megfelelő módon kezelni a közjó minden részét**. A továbbiakban nagyon röviden kifejtem ennek a társadalmi-akadémiai *ars poeticának* központi gondolatait.

Kritikai gondolkodás és az emberi jogok érvényesítése

Meg vagyok győződve arról, hogy különösen a pénzügyi korporációk és a neoliberális piacgazdaság menedzselési modellje által előidézett válság után nem engedhetjük meg magunknak, hogy az új, fiatal nemzedékek oktatásának tétjét a kötelességtudó/szakterületén dolgozó munakerő és a banki hitelektől függő fogyasztó kinevelésére korlátozzuk. Égető szükség van arra, hogy az egyetemek újra betöltsék az igazságtalan hatalmi rendszerekkel (amelyek egyszerre lehetnek osztályalapúak, szexisták, rasszisták és nacionalisták) szembeni kritikus-szerepet, és a szabadgondolkodás szellemében oktassanak. Hagyományosan a bölcsészettudományok vállalják ezt a küldetést, de mint tudjuk, a politikai gazdaságtan, a szociológia, az antropológia és a politikatudományok is nagymértékben hozzájárulhatnak ehhez. A hatalommal és a társadalmi igazságtalansággal szembeni kritikai gondolkodás, valamint az emberi jogok alkalmazására vonatkozó gyakorlat népszerűsítésével az egyetem bebizonyíthatja, mit jelent közintézménynek lenni, és a minél szélesebb társadalmi szerepvállalás nyomán meghatározott közjónak szentelni az intézményt.

Az életminőség javítása

Az egyetem – olyan intézményként, amelybe közpénzeket fektetnek – a társadalmi változás és az életminőség javításának szolgálatát vállalhatja fel, amely mindenkinek kedvez, ideértve a hátrányos helyzetű csoportokat; hozzájárulhat a méltányosság és az erőforrásokhoz való egyenlő hozzáférési esély újraértékeléséhez. A természettudományok szempontjából egy ilyen jellegű szerepvállalás már létezik a BBTE-n, a környezetvédelmi ismereteknek, a termékminőségi (főleg élelmiszerminőségi) elemzéseknek, a rákbetegség diagnózisára és monitorizálására vonatkozó új technológiák fejlesztésének, avagy, más kontextusban, a fenntartható fejlődésnek szentelt kutatások révén. Egyetemünk közigazgatási, urbanisztikai, társadalombiztonsági, európai projektmenedzseri, közösségfejlesztési, közegészségügyi, multikulturalizmus szakértői részt vesznek olyan kutatásokban, amelyeknek feltétlenül társadalmi hatásuk is van.

Explicit akadémiai, de nem pártalapú politika

Az egyetemi oktatók és kutatók természetesen mindig a szellemi autonómia és gondolkodás-szabadság eszméjével azonosították magukat, de az irányokat, amelyekben ezeket gyakorolták, az egyetem falain kívüli világ is befolyásolta. Az egyetemek – tudatosan és beismerten vagy sem – mindig politizáltak a szó tág értelmében, és értékrendszerek által fémjelzett politikák irányították őket. Ez leginkább a politikai rendszerek változásakor vált láthatóvá, amikor az új szemléletek leleplezték a régi gyakorlatok és a korábbi *status quo* összejátszását, és megpróbálták saját tartalmaikat az új politikai és gazdasági berendezkedésbe csempészni.

Tudás nem létezhet tudománypolitika nélkül, akadémiai vagy adminisztratív vezetés sem igazán létezhet (ideológiai vagy gazdasági) érdekeltségek által meghatározott köz-politikák nélkül. A tudósok és a vezetőség sem lehet értékelméleti szempontból semleges, mág akkor sem, ha léteznek olyan személyiségek és tudományos paradigmák, amelyek diskurzív ereje képes meggyőzni másokat, hogy övék a legmegfelelőbb, objektív megoldás. Mégis létfontosságúnak tartom, hogy különösen a vezető pozíciókat betöltő személyek ne tölthessenek be tisztségeket valamely politikai pártban, de olyan vállalkozásokban sem, amelyeknek köze van az egyetemmel kapcsolatos beruházásokhoz. Természetesen mindenkinek van ideológiai meggyőződése, és szimpatizálhat egyik vagy másik politikai párttal, de az akadémiai közösség nem engedheti meg magának, hogy a pártok közötti harc eszközévé váljon. Ugyanakkor azt sem fogadhatja el, hogy az egyetemi autonómia álcája alatt vezetői visszaéljenek hatalmukkal, jutalmakat osztogassanak azoknak, akik ezt „megérdemlik” és büntetéseket azoknak, akik velük ellentétes véleményeket fogalmaznak meg.

Következésképpen a BBTE rektoraként kiemelten támogatni fogom az akadémiai közösség, oktatók és diákok azon kezdeményezéseit, amelyek bebizonyítják, hogy intézményünk, mint a közjó része, a tanulmányi és kutatási kínálat kiegészítéseként hozzájárul ahhoz, hogy Kolozsvár nemcsak az akadémiai elit városává, hanem a társadalmi nyitottság és inklúzió multikulturális terévé váljon, amely biztosítja az emberek életének, valamint természeti és társadalmi környezetüknek a minőségi fejlődését.

III. VÁLTOZÁSMENEDZSMENT A DEMOKRATIKUS VEZETÉSÉRT

Szervezési szempontok

(a) Amikor a változás menedzsmentjéről beszélek, részben az új rektor szervezési kötelezettségeire utalok azon szemléletek, stratégiák és gyakorlatok kidolgozásával kapcsolatban, amelyek megvalósítják az áttérést az új tanügyi törvény szellemében működő vezetésre.

Mindenekelőtt a rektor és az egyetemvezetési struktúrák, vagyis a Szenátus és az Adminisztratív Tanács közötti kapcsolatok újraértelmezése szükséges, amely bizonyosan modellt nyújt a dékánok, kari és intézeti tanácsok közötti viszonyok kezeléséhez, de egy olyan vezetési stílus megalapozásához is, amely nem vegyíti össze a vezetési struktúrákat a vezetői pozíciókkal. Megemlíteném itt a rektor – mandátumának elején és törvényes hatáskörén belüli – részvételét a BBTE Chartájánk újragondolásában és elfogadásában. Ez valójában az egyetem Szenátusának hatásköre, amelyet az egyetemi közösséggel való megvitatás után gyakorolhat. Az új tanügyi törvénynek megfelelően a rektort az Oktatási Minisztérium visszahívhatja tisztségéből, amennyiben az illető nem cselekszik a nyilvános felelősségvállalás elvének megfelelően (például nem az érvényes szabályozásokat alkalmazza a minőség biztosításának és ellenőrzésének folyamán, vagy nem tartja be a méltányossági és etikai irányelveket). Ezért részt kívánok venni a Szakmai etika és deontológia kódexének, a minőséget biztosító kódexnek és a diákok jogait és kötelességét leíró kódex kidolgozásában.

(b) Másfelől, szintén a változásmenedzsment értelmében azt javaslom, hogy az Önök által választott egyetemi szenátorokkal együtt dolgozzuk ki a rektor és a szenátus közötti menedzseri szerződést, amely a két vezetőségi fórum közötti viszonyokat hivatott szabályozni.

Visszagondolva a BBTE régi Chartájára, valamint a rektor és szenátus közötti viszonyokban folytatott hatalomgyakorlásra kitűnik, hogy a kettő hatásköre gyakran nem volt világosan

tisztázva. A Szenátus tanácsai és bizottságai a Rectori Hivatal stratégiai és műveleti programjai szerint kellett, hogy működjenek, ugyanakkor ezeknek a szervezeteknek a Rectori Hivatal (valamint az Adminisztratív Tanács és a Szenátus) döntésének alárendelt szabályozási és határozati javaslatokat kellett kidolgozniuk, a szenátus pedig sokszor csupán a rektor és/vagy az általa befolyásolt bizottságok és tanácsok javaslatainak megszavazó gépezetévé vált. Az új oktatási törvény világosabban elkülöníti a felek hatáskörét, mégis lehetőséget hagy a döntések megvitatására. Ezt annak rendje és módja szerint a rektor és szenátus közötti menedzseri szerződés szabályozza majd, ellenőrizni pedig a rektor és a szenátuselnök együttműködésével lehet.

Javasolom, hogy határozott és következetes rektort válasszanak meg, aki ügyintéző csapatával együtt javaslatokat tár az egyetemi Szenátus elé, és a velük együtt hozott döntéseket az oktatási törvény 124. cikkelyében leírtaknak megfelelően léptetik életbe, a minőség biztosításának és felmérésének hatályos szabályozásával, a méltányosság és az egyetemi etika irányelveivel, az erőforrások hatékony felhasználásának biztosításával, minden cselekedet átláthatóságának biztosításával, az oktatók és kutatók tanszabadságával, valamint a diákok jogaival és kötelességeivel összhangban. Egy olyan rektort válasszanak, aki az egyetemi élet más kontextusaiban rugalmasabban akarja alkalmazni a koordinációra nyitott módszer európai modelljét, és olyan vezetési stílust szorgalmaz és támogat, amely vízszintes és függőleges irányú kommunikációt és együttműködést biztosít minden egyetemi tényező (oktatók, diákok, adminisztratív személyzet) között. Másképpen fogalmazva olyant, akinek van bátorsága egy demokratikus vezetést szorgalmazni, amely tág körű részvétel biztosít a döntéshozásban és eltörli a tekintélyelvűséget, de amely több munkát, odaadást és felelősséget igényel az egyetemi közösség minden tagjától. Vagyis egy olyan vezetést, amely kölcsönös informáltságot, folyamatos konzultációt, a döntések folyamatos korrigálásának képességét, kölcsönös tiszteletet, partneri viszonyulásokat biztosít, amely szankcionálja a nem demokratikus döntéseket, felelősségvállalást vár el minden döntéshozó tényezőtől, és nem utolsósorban amely anélkül határozott, hogy visszaélne hatalmával, netalán autoriter vagy önelégült lenne. Összegezve, olyan hatalomgyakorlást válasszanak, amelyben mindenkinek lehetősége van élnie állampolgári jogaival (amelyek természetesen akadémiai környezetben is érvényesek), és ezt meg is kívánja tenni.

Az oktatási törvénynek megfelelően rektori minőségemben jogi szempontból is képviselni fogom az egyetemet harmadik felekkel szemben, és a Szenátus elé fogom terjeszteni az egyetem működési struktúráját és szabályozásait, valamint a költségvetési tervet és a költségvetés végrehajtására vonatkozó jelentést is. Emellett évente kidolgozom és bemutatom az egyetem helyzetjelentését a dékánoktól, szenátuselnöktől, általános adminisztrációs igazgatótól és a diákok Adminisztratív Tanácsba megválasztott képviselőjétől kapott jelentések alapján. Utóbbinak a maga során demokratikus módon együtt kell működnie az összes diákszenátorral. Bár a törvény szerint a végrehajtó vezetőség és az Adminisztratív Tanács tevékenységének kontrollja és monitorizálása a Szenátus bizottságainak hatáskörébe tartozik, az egyetemi közösség közvetlen szavazatai alapján megválasztott rektori minőségemben javasolni fogom a szenátus felé, hogy közösen dolgozzunk ki olyan módozatokat, amelyekkel ezek időszakos konzultációját és folyamatos informáltságát biztosítsuk, ugyanakkor annak a monitorizálását is, ahogyan a karok és intézetek az intézmény nyilvános felelősségének kötelezettségét gyakorolják.

*(c) Végül, de nem utolsósorban a változásmenedzsmenthez tartozik a **BBTE irányelveit kidolgozó folyamatok újragondolásának szükségessége is.***

Az új törvény előírja, hogy az egyetem közép- és hosszútávú stratégiáit, valamint az érdekeltségi területek politikáit a rektorból, rektorhelyettesekből, általános adminisztratív igazgatóból és egy diákképviselőből álló Adminisztratív Tanács dolgozza ki. Ami a dékánok kijelölését illeti, ez természetesen a törvényes procedúrának megfelelően fog megtörténni, a kari tanácsok által elfogadott jelöltek versenyvizsgálja során. Az egyetempolitikák kidolgozásában a dékánok fogják továbbítani az Adminisztratív Tanács felé a karok tagjainak igényeit és opcióit a hosszú- és középtávú intézményfejlesztési stratégiákkal kapcsolatosan, ugyanakkor részt vesznek ezek megvitatásában, és az ő felelősségük lesz alkalmazni ezeket. Másfelől, rektori minőségemben olyan rektorhelyettesek mellett fogok dönteni, akik tapasztalattal rendelkeznek az egyetem érdekeltségi területeinek politikái terén, különös tekintettel azokra a területekre, amelyeket az egyetemek nemzetközi rangsorolásában figyelembe vesznek. Ezek a területek a következők: informális oktatás/tanulás/nevelés; kutatások/publikációk/konferenciák; más oktatási és kutatási intézményekkel való együttműködés; a gazdasági, társadalmi és politikai szférával való

együttműködés; kulturális, sport- és kikapcsolódási központok/létesítmények; gazdasági stratégiák; fejlesztési és szervezési politikák. A BBTE politikáinak kidolgozása, alkalmazása és monitorizálása a jelenlegi országos és nemzetközi hatásköri irányelvek, valamint a rendelkezésre álló erőforrások és a politikák intézményre, mint egészre gyakorolt hatásának fényében történik meg. Megtalálhatjuk azokat a formákat, amelyekben a civil szervezetek, közintézmények, illetve hazai és külföldi öregdiákok tanácsadói minőségben ebbe a folyamatba bekapcsolódhatnak.

Elvi meggondolások

Az új tanügyi törvény (és a múlt évi referendum) által bevezetett szervezési változás következtében a BBTE-n a rektort egyetemes, közvetlen és titkos szavazással választja meg minden címzetes hellyel rendelkező oktató és kutató, valamint a diákok képviselői a szenátusban és kari tanácsokban.

(a) Ez a rendszer még inkább arra kötelezi a rektort, hogy aktív résztvevő szerepét töltsse be, aki az egyetem és az egész akadémiai közösség javának érdekében cselekszik.

A rektornak fel kell tennie azt a legfontosabb kérdést, hogy hogyan tudja az egyetem törvény által előírt végrehajtó és operatív vezetését biztosítani, vagy, a fentebbi terminusoknál maradva, hogyan tud egyesítő szellemet biztosítani egy olyan akadémiai térben, amelyet különféle érdekek, változatos kutatási paradigmák és az intézetek autonómiáját biztosító decentralizáció jellemez.

Erre a kérdésre keresve a választ, arra a következtetésre jutottam, hogy a felek és a sokféle érdekek közötti egyensúly (újra)megteremtése csak akkor lehetséges, ha rektori minőségben elindítok egy, az egész egyetemet érintő tárgyalási folyamatot annak érdekében, hogy a karok közötti versengés elvét a szolidaritás és társadalmi kohézió elvével egészíthessük ki. Az elmúlt években a kompetitivitás elve (minden pozitív hozadéka mellett) egyenlőtlen és kíméletlen vitává alakult a karok és ezek oktatói között, és az intézmény fragmentálódását, a karok „ki hoz több pénzt a konyhára”-típusú hierarchizálását eredményezte, míg végül a hatalmi *status quo*

fenntartásának eszközévé vált, amely egy sor döntés nyomán egyes karokat hátrányosan kezel másokkal szemben.

Úgy gondolom, hogy az oktatás és/vagy kutatás minőségének garanciája nem a karok közötti harcban rejlik, az egyetemi teljesítménynek és az egyetem társadalmi szerepének tétje nem az, hogy melyik kar vonzott több, a munkaerő virtuális piacának illúziójában élő diákot. Ezért olyan indítványokat fogok kidolgozni, amelyek a kompetitivitás elvét megfosztják kereskedelmi jellegétől, vagy legalábbis kiegészítik a társadalmi kohézió és az egyetem minden tényezője közötti szolidaritás elvével, így közelítve a BBTE-t a szociális menetrend európai hagyományához és átalakítva mindenki intézményévé, anélkül, hogy egyik vagy másik erő kisajátíthatná magának.

(b) Rektori minőségemben javasolni fogom a Szenátusnak egy új társadalmi szerződés kidolgozását a BBTE-n

Az új, a szolidaritás és kölcsönösség elvén alapuló társadalmi szerződés által a bizalom és az egész egyetem szintjét érintő, valamint az akadémiai közeghez méltó, minőségi személyes és szakmai együttműködés légkörét kívánom visszaállítani. Ez teljes mértékben tiszteletben tartja a intézetek szakmai autonómiáját, ami az oktatás és kutatás folyamatának meghatározását és működtetését illeti, szoros kapcsolatban a teljesítményi és minőségi kritériumokkal, valamint az oktatók szakértelmével és szakmai érdekeivel.

Az új társadalmi szerződés az akadémiai közösség széleskörű konzultációján alapul majd, és egy olyan tárgyaláson, amely a jelenlegi strukturáltság szerinti karokon átível, és amelyben egyezségre kell jutni a következő pontokban:

- a szakmai teljesítmény (és fejlődés) felmérését szolgáló rendszer kidolgozása és ennek egyértelmű alkalmazása minden oktató esetében, a szakmai területének (társadalomtudományok, természettudományok, bölcsészettudományok) megfelelő kritériumok függvényében
- olyan bérezési rendszer meghatározása, amely megszünteti a jelenlegi jövedelemstruktúrában lévő óriási egyenlőtlenségeket mind az egyes intézetek, mind a

hasonló pozícióban lévő oktatók között, és főleg azon intézetek/oktatók között, amelyek szakterületének hasznosságát a jelenlegi társadalom nem méltányolja; mindezt természetesen anélkül, hogy bárkinek is a kiemelkedő teljesítményében kár keletkezzék

- az egyetem multikulturális struktúrájának megerősítése és jobbá tétele, az interkulturalitás szorgalmazása
- a BBTE-n belüli, valamint más, külföldi és hazai egyetemek közötti transzferábilis kreditrendszer (ECTS) fenntartása
- az olyan intézetek és karok közötti együttműködés szorgalmazása, amelyek inter- és transzdiszciplináris programok működtetését teszik lehetővé és/vagy szükségszerűek egyes szakosodás tantárgykínálatának bővítéséhez
- olyan pénzügyi stratégiák megtalálása, amelyek elősegítik és fenntartják a fentebbi kívánalmakat (a transzferábilis kreditrendszert, a transzdiszciplináris programokat, és általában, az intézetek közötti együttműködést), amelyeket jelen pillanatban lehetetlen megvalósítani, mind az egyetem nagymértékű fragmentáltsága, mind az aktuális, karok szerint működő pénzelosztási rendszer miatt
- a diákszervezetek autonómiájának tiszteletben tartása, ezek támogatása a velük közösen meghatározott elvek alapján, olyan intézményi légkör megteremtése, amelyben a diákok (is) a repressziótól való félelem, vagy éppen a vezetőség felől érkező kiváltságok reménye nélkül gyakorolhatják állampolgári jogait
- annak szükségessége, hogy újraértékeljük a BBTE több mint húsz, egymás között versengést folytató karra való tagoltságának (pozitív és negatív, előnyös és előnytelen) következményeit, az elemzés (amelyet esetleg az egyetem keretein kívülről érkező szakemberek segítségével végezhetünk) eredményeinek alapján egy olyan szükséges szervezésbeli változás megállapítása, amely a tanítás és kutatás folyamatának minőségét és hatékonyságát az intézmény egészében jobbá tegye
- az intézetek autonómia-elvének kiegészítése olyan mechanizmusokkal, amelyek a intézetek közötti szolidaritás elvének gyakorlatba ültetését megkönnyítik. Átlátható vita nyomán létrejött konszenzus alapján dolgozzunk ki és léptessünk életbe a pénzforrások

igazságos elosztásának politikáját. Ennek az lenne a célja, hogy az egyetem piacosításának következtében létrejött, karok közötti egyenlőtlenségek csökkenjenek, és – az adott szakterületek szakmai értékkritériumainak betartásával – visszanyerhessék méltóságukat azok a programok/szakok, amelyek nem feltétlenül termelnek az aktuális munkaerőpiacon kiválóan értékesíthető „árut”, de olyan készségeket fejlesztenek, amelyek elengedhetetlenek egy demokratikus társadalomban (és valójában minden köz- és magánintézményben), mint például az elemzői/kritikai szellem, a szociális érzékenység, konszenzualitás és az állampolgári részvétel képessége/akarata

- a közpénzek és a saját (tandíjakból, a BBTE-n keresztül folytatott programok százalékos részesedéséből, adományokból, bérekből, stb. nyert) bevételek elosztásának rendszere, azon célból, hogy ez átláthatóvá váljék, és az oktatás/kutatás motiválása mellett az intézmény további elveit is szolgálja
- a *Studia Universitatis Babes-Bolyai* szakfolyóiratok hatékonyabb finanszírozása, ami egyszerre vonatkozik az alkotási folyamatra és az országos és nemzetközi szórásra is
- a doktori iskolák átszervezése az inter- és transzdiszciplinaritás kontextusában, ugyanakkor egy, a doktori témák szakértőiből alkotott bizottság által működtetett tutori program biztosítása
- a posztdoktori programok nemzetközi szintre való kiterjesztése
- a folyamatos oktatási programok kiterjesztése, felnőttoktatás és *life-long learning*, mind az ezeket igénylők, mind a szolgáltatóik viszonyaiban.

UTÓSZÓ:

SZEMÉLYES ÉS SZAKMAI ÉRVEK A PÁLYÁZAT MELLETT

Rövid szakmai önéletrajz

Egyetemi pályám során feltett szándékom volt, hogy olyan programokat kezdeményezzek és tartsak fenn – pl. 1996-tól kezdődően kulturális antropológia mesterképzést, vagy 2003-tól

genderkutatói mesterképzést – amelyek által (a mi akadémiai köreinkben eddig ismeretlen területek iránti nyitás mellett) alkalmam nyílt egyetemi tevékenységgel és etikával kapcsolatos elveim gyakorlatba ültetésére. Ezek a kultúrák közötti együttműködés, a társadalmi valóságok kritikai megközelítése az alárendelt és előnytelen helyzetben lévő csoportok szemszögéből, társadalmi szempontból felelős és esetlegességét elismerő tudás termelése, az egyetemes emberi jogok és a nacionalizmus, szexizmus, rasszizmus, társadalmi exklúzió elleni fellépés szolgálatába állított, társadalmi változásokat szorgalmazó indítványok támogatása, résztvevő kutatás által.

Az említett programok az Európai Tanulmányok Karon működtek a 2006/2007-es tanév végéig, amikor a gazdasági fenntarthatatlanság ürügyével beszüntették őket. Két évig, 2007 decemberéig tagja voltam a BBTE Szenátusának, és ebben az időszakban két olyan felszólalásom volt, amelyet az akkori vezetőség elleni támadásként értelmeztek, és amelynek következtében az egyetemi pozícióm szakmai és pénzügyi restriktiókban részesült. Ezen kívül nem töltöttem be vezetői szerepeket, ez a tény természetesen megkönnyítette, hogy energiámat kutatásokra és civil aktivizmusra koncentráljam.

Hat kötet szerzője vagyok, közülük a legrégebbi az *Antropologia politicii identitare naționaliste* című kötet 1996-ban, a legújabb, *Social exclusion at the crossroads of gender, ethnicity and class/Excluderea socială la intersecția dintre gen, etnicitate și clasă* 2006-ban jelent meg. 2011-ben társszerkesztője voltam a *Strategii identitare și educație școlară* című kötetnek (amely az EDUMIGROM, FP-7 típusú támogatású nemzetközi kutatás eredménye), írója és szerkesztője az *Accesul femeilor și bărbatilor de etnie romă la muncă decentă. Viață cotidiană, politici și proiecte* című kötetnek (amely az Európai Szociális Alap által támogatott projekt eredménye). Emellett szerkesztőként vagy társszerkesztőként részt vettem tíz másik kötet létrehozásában a szociokulturális antropológia és gendertanulmányok területéről, fejezeteim jelentek meg a *Praeger*, *Ashgate*, *Michigan State University Press*, *Utrecht University Press* és *Gondolat* kiadók köteteiben, és a hazai lapokon kívül írásaim jelenek meg a *Replika*, *Nouvelles Questions Feministes*, *Anthropological Yearbook of European Cultures*, *The Anthropology of East Europe Review* és *Etudes Tsiganes* folyóiratokban. Saját lapindítási kísérleteim között kiemelt büszkeséggel említem a *Nevi Sara Kali. Revista Femeilor Rome. Roma Women's Journal. Romane Țuvleanqe Țurnal* című lapot (<http://www.femrom.ro/nevikali.html>).

1990 óta több kutatási ösztöndíjban is részesültem, például *Research fellowship* az Institute for Research on Women, Rutgers. The State University of New Jersey, New Brunswick, USA keretében; *International Policy Fellowship*, az Open Society Institute, Budapest keretében; *Andrew W. Mellon Fellowship* az Institut für die Wissenschaften vom Menschen, Bécs keretében; *Post-doctoral Fulbright fellowship* a University of California Los Angeles, USA keretében; *HESP*, és *Research Support Scheme grants* a Central European University, Budapest keretében; *Sasakawa, Bolyai, and DAAD fellowships*. 2008 és 2011 között a EDUMIGROM összehasonlító európai kutatás romániai koordinátora voltam. Nemrég az IDEI versenyen támogatást nyertem *A társadalmi kirekesztés teresítése és rasszicizálása. A „cigány gettó” társadalmi és kulturális formálása Romániában, európai kontextusban* című projektemmel, és romániai partnerként résztvettem a *Pathways to Roma Participation in Europe* kutatási projekt kidolgozásában, a Centre for Policy Research/ Central European University koordinálása alatt. A projekt jelenleg elbírálásra vár a FP-7 típusú támogatások között, a *Collaborative small or medium-scale focused research project* kategóriában.

Az a tény, hogy 2007-től kezdve egyetemi tevékenységemet a vezetőség csökkentette, lehetőséget adott, hogy több egyetemen kívüli tevékenységben vegyek részt. Ezek közül a legfrissebb a Civil Szervezetek Munkacsoportjában való részvétel, amely a romák lakóhely szerinti szegregációja ellen küzd és tesz, valamint a társadalmi inklúzió elvének bevezetéséért a városfejlesztési irányelvekbe.

Az esélyegyenlőség érdekében tett konkrét lépések

Anélkül, hogy a fentebbi projektek fontosságát túlértékelném, vagy feltételezném, hogy az általuk nyert szervezési képességeim felvehetik a versenyt azok vezetési képességeivel, akik korábban tanszékeket, karokat vagy egyéb intézményeket vezettek, továbbra is hiszem és állítom: az ilyen típusú programoknak van és lehet potenciáljuk az oktatás és kutatás transzdiszciplinaritásának megteremtésére. Egy gazdasági, politikai és szellemi válságot élő, valamint számtalan egyenlőtlenség, és a 21. századra alkalmazott nacionalizmus- és rasszizmusformák által fémjelzett világban fontos szerepet játszhatnak ezen jelenségek elemzésében, és egy olyan nemzedék nevelésében, amely képes lesz ellenük hatékonyan

cselekedni, és egy társadalmi szempontból erős Európa fejlesztésében részt vehet. Nem meglepő, hogy szakmai fejlődésem és pályám miatt az 1960-as évek közepét jellemző amerikai és európai egyetemi szellemiséghez kerültem közel, amikor az idők radikalizmusa az akkori intézmények totális megkérdőjelezéséhez vezetett, és olyan kezdeményezések felé nyitott, mint például a *women's, gender and feminist studies, ethnic studies, cultural studies, sexuality studies*. Mindegyik a maga módján a marginalizált csoportok szemszögéből kritikai gondolkodást gyakorolt az uralkodó rendszerekkel szemben, így új lendületet vitt a kifáradt, beporosodott, vagy éppen az igazságtalan társadalmi rendet kiszolgáló, hagyományos tudománygyakorlással szemben.

Szintén ezekből a szakmai irányultságokból és személyes opciókból fakadnak azon meggyőződéseim is, amelyek alapján – amennyiben a BBTE rektora leszek – komolyan fogom venni az intézmény elkötelezettségét az esélyegyenlőség és diszkriminalizáció-ellenesség mellett, valamint annak az igényét, hogy konkrét lépéseket tegyen a defavorizált csoportok esélyeinek kiegyenlítése felé (egyetemi karrierjük vagy programokban való részvételük értelmében is).

Nem csupán a BBTE által, a multikulturalitás égisze alatt hangoztatott kulturális elismerés problematikusságára gondolok itt – ennek a területnek az eredményei konkretizálódtak és (legalábbis politikai szempontból) stabilizálódtak a tanulmányi tagozatok önálló intézetekbe való átalakításával, amelyeket az ide tartozó oktatók szerveznek meg. Mégis, a multikulturális jelleg és az elfogadott intézményi struktúrák megtartásának érdekében az egyetemnek meg kell találnia a módját, ahogyan támogatni tudja a túl kevés diákot vonzó és a „méltányosságért folyó harcban” hátránnyal induló szakokat is a pénzügyi hatékonyság nyomása alatt. Másfelől teljes meggyőződéssel fogom támogatni azokat a kezdeményezéseket, amelyek a strukturális multikulturalizmust interkulturális csereprogramokkal és együttműködésekkel kívánják kiegészíteni, és bizonyosan javasolni fogok olyan programokat, amelyek a romák jelenlétét támogatják a BBTE-n.

Amikor az esélyegyenlőség elvének érvényesítéséről beszélek, arra is gondolok, hogy nők magas akadémiai pozíciókat és vezető tisztségeket töltsenek be (például az Európai Bizottság *A felelős vállalatirányítás uniós keretei* című 2011-es Zöld Könyvének szellemében,

amelyben a vállalatoknak a nemi arányok betartását javasolják). Ez a kíváncsiság, az egyesek által támogatott, mások által szidott kvótarendszeren túl a vezetési stílusok által valósulhat meg, de olyan intézkedések által is, amelyek megkönnyítik a szakmai és a családi élet összeegyeztetését (például gyermekgondozó központok, bölcsődék, az egyetemi dolgozók gyerekeinek szánt óvodák létesítése, és az egyetem által támogatott lakások biztosítása, legalább meghatározott időre, stb). Ugyanezen a téren, rektori minőségemben figyelmükbe fogom ajánlani a fiatalok promoválását akadémiai pozíciókba, és egy olyan légkör kialakítását, amelyet kölcsönös tisztelet jellemez az idősebb generációkkal és a nyugdíjazás előtt álló *professor emeritus*okkal (a *European Year of Active Aging szellemében is*).

Rektori programom zárásaként megígérem, hogy támogatni fogom az állampolgári, politikai és szocioökonómiai jogok biztosítását minden dolgozó és diák számára, és azt, hogy hozzá fogok járulni a szólásszabadság légkörének megteremtéséhez, amelyben mindenki, pozíciótól függetlenül rendelkezhesen a megfélemlítést, alaptalan vádaskodást, közvetlen vagy közvetett fenyegetéseket kivédő eszközökkel és bátorsággal. Nagy szükségünk van ilyen indítványokra. Ugyanis a gazdasági hatékonyság rendszerében a BBTE autonomista felépítése nagyon gyenge, sebezhető és feszültségek keletkezhetnek benne. Ezen körülmények között, paradox módon az a veszély is fennáll, hogy a sokat emlegetett autonómia ne egy szabad, pluralista fejlődés forrása legyen, hanem egyáltalán nem kívánatos kudarokat és konfliktusokat tápláljon. A transzetenikus és intézeteken átívelő szolidaritás, amelyet programomban támogatok, egyike lesz azoknak az elemeknek, amelyek a **Babeş-Bolyai Tudományegyetemet minőségi multiversitasként összetartják; multiversitas, amely a nemzetközi akadémiai elithez tartozik, de a társadalommal való viszonyában a közjó részeként működik, belülről pedig a résztvevő demokráciának köszönhetően folyamatosan megújul.**